

**ВИБРАНІ МІСЦЯ ІЗ
ЛИСТУВАННЯ АКАДЕМІКА
Д.І. ЯВОРНИЦЬКОГО**

**м. Полтава
«Сімон»
2014**

УДК 394.92 ББК
84(4=УКР)-49 В41

На обкладинці копія знаменитої картини І.Ю. Рєпіна
«Запорожці пишуть листа турецькому султанові».
Д.І. Яворницький позував художнику
при створенні образу писаря.

Д.Яворницький – писар

Добірку листів зроблено із шести томів «Епістолярної спадщини академіка Д.І.Яворницького», укладачами яких є наукові співробітники Дніпропетровського національного історичного музею імені академіка Д.І. Яворницького.

Повністю збережені морфологічні та синтаксичні особливості оригінальних текстів листів Д.І. Яворницького і його кореспондентів.

Добірка листів: Петро Москаленко.

Додаток: Петро Москаленко.

ISBN 978-966-2989-24-3 © Москаленко П.М., 2014

© Видавництво «Сімон», 2014

... Найбільш мені подобається Полтава,
і тільки там я буду на виду у всіх і ні од кого не
сховаюсь...
Д.І. Яворницький. Лист до
К.О. Білиловського Від 8
травня 1897 року.

Пам'ятник Д.І. Яворницькому біля Історичного музею, м. Дніпропетровськ

ВСТУП

Полтава, Полтавщина завжди приваблювали Дмитра Івановича Яворницького – ученого-історика, археолога, етнографа, фольклориста. Він не раз приїздив сюди з лекціями, був почесним членом Полтавської ученої архівної комісії, виступав на її засіданні з доповіддю про археологічні розкопки і знахідки (1903р). У Полтаві читав лекції про запорізькі урочища, про гетьмана Сагайдачного (1902 р), про кобзарів і лірників (1911р). У Лубнах, Хоролі і Кременчуці виступав з лекціями на історичну тематику. Як свідчить його листування з О.Сластіоном, він мав намір читати такі лекції і в Миргороді.

Д.Яворницький цікавився історією сіл і містечок Полтавщини, виявляв і досліджував старожитні речі. Зв'язок Д. Яворницького з Полтавщиною позначений також його дружбою з відомими українськими діячами культури, що жили на Полтавщині, П.Мирним, М.Лисенком, П.Мартиновичем, Г.Маркевичем, О.Сластіоном... З ними він активно листувався.

У Полтаві Д.Яворницький (Еварницький) проживав за адресою "Будинок полтавського губернатора князя М. П. Урусова", або за адресою "Нові будівлі, будинок А. Морозовського", а на Миргородщині – у маєтку свого приятеля поміщика – мецената Петра Малинки в хуторі Будаківка (Бодаківка), нині с.Верхня Будаківка Миргородського району Полтавської області. Другою домівкою академіка Д.І.Яворницького вдало та обґрунтовано назвав Будаківку відомий миргородський краєзнавець Ярослав Москаленко. На хутір Будаківка через поштову станцію в Комишні йшло багато листів до Д.Яворницького. Там він довгий час жив, проводив наукові дослідження, писав художні твори.

ЛИСТ ДО К.О.БЛИЛОВСЬКОГО

8.05.1897.

Москва - Петербург

Оце, голубчику мій, числа 12, або 14 я виїзжаю із Москви сперше в Харків, із Харькова заїду днів на три до своєї сліпої матері, і звідтіля прямо на Запорожіє до сліпого кобзаря, Фоми Провори, у Богодар, на Ганчул . Із Богодара поїду на Кавказ, в Єсентуки, а із Єсентуків - в Херсонський уїзд копати кургани до генерала Синельнікова. Як розкопаю кургана у Синельнікова, в Апостоловом, то заїду на Чортомлицьку Січ, до Сірка; а од Сірка черкану у Полтавщину до Стеблин-Каменського, у Передерієвку, де так же розкопаю кургана, і після того уже у мене думки розкорячутця, [куди] мені їхати. Тепер я все дальше більше узнаю, що взявсь не за своє діло , се б то бути професором університета, і всі мої думки на Україні: де б його і як би його остатись на Україні, чи в Полтаві, чи в Чернігові, чи в

Житомирі, чи в Кишиньові. чи в Каменському-
Подольському . Найбільш мені подобається Полтава, і тільки
там я буду на виду у всіх і ні од кого не сховаюсь,
мені ж хотілось би, щоб мене всі забули, і щоб я сидів би сам
собі у куточку тихесенько і працював поетичні твори про
запорожців, знаючи тільки одного простого чоловіка і жив би
тільки з однією природою. Я тепер усе лаштуюсь з паном
Тихомировим, щоб продати йому всю мою книжку "По
следам запорожцев" за 1500 карбованців і на них купити
собі хатку на Україні. Тихомиров давав мені 800, а тепер дає
1000, та тільки дуже тяжке умовля ставе, через те я з ним і
не зладнаюсь ніяк. Що ти мені скажеш на мої думки?
Напиши мені листа, та швиденько; напиши теж, як твоє
діло з Рагозіним. Я був би рад, наче за себе, як би ти чи так,
чи он як устроївсь на службі. Напиши, спасибі тобі, твій
погляд на мій " очерк", надрукований в журналі "Детское
чтение" (май, цього ж таки року) "Три неожиданные
встречи". Може що недобре - скажи, і я перероблю, як буду
лагодить усю книжку. Тепер я оце вже все виудив із
московських архівів, що тільки належало до запорожців.
Шкода тільки те, що я кріпко простудивсь в архіві штаба
(Лефортов дворець), бо там страшенна сирість, і я оце
скільки день так мучусь від лихорадки. Поки доберусь до того
архіва, то зроблюсь увесь мокрий, а там засяду - від сирості
дрожу.

Д. Эварницкій.

*На веранді свого будинку Петро Малинка зі своєю
дружиною Ольгою*

ЛИСТ ДО М.М.КОЦЮБИНСЬКОГО

7.11.1902.

Москва - Чернігів

Вельмиповажний добродію Михайло Михайлович!

Листа Вашого одібрав і скажу Вам, що Вашому знайомому, добродію Якубовичу я нічим не можу допомогти у його славному і дуже інтересному ділі. Из усіх церков, які були в Запорозжжі, тепер zostались тільки три: Самарський Запорозький собор (у Новомосковському, Єкатеринославської губернії), собор у Самарському монастирі (коло Новомосковського) і церква в селі Кисляківці, Херсонського пов., [. . .]

Оце Вам і все. Фотографії з цих трьох церков я маю у себе, але вони у мене не в Москві, а в хуторі Будаківці, Полтавської губернії, Миргородського повіту. Я давно уже туди переправив усе своє добро, а в Москві живу тільки

задля того, щоб вичитати у цей семестр мій курс "Епоха гетьмана Богдана Хмельницького" та й геть тікати зовсім на Запорожжя. Я зовсім зробивсь недужий чоловік після того, як торік попав під конку у Москві ж таки. Про старовинні церкви на Україні нехай добродій Якубович пита у Опанаса Григоровича Сластьона, що живе у Миргороді, дом Тихонович. У нього дуже багато церковного матеріалу українського стилю, і то такий чоловік, що він з великою охотою і перемовиться і поділиться з паном Якубовичем усім своїм добром.

Оце Вам і все, вел ьмишановний добродію, що можу Вам сказати на Ваш щирий і прихильний до мене лист.

Єсть ще в останній [...] (Покровське, Єкатеринославського повіту), у церкві, на хорах, чудовий запорозький іконостас. Як захоче добродій Якубович поїхати у те Покровське, то я йому напишу увесь маршрут із Чернігова і до Покровського.

З правдивою повагою до Вас

Дм. Эварницький (чистий Яворницький).

Фрагмент попередньої фотографії

О.Г.Сластіон

ЛИСТ О.Г.СЛАСТЬОНА

4.06.1902.

Миргород - Камишна

*С удовольствием буду в назначенное время у добродія
Евгена Харламповича. Прошу тебя захвати оттиски твоей
статьи о Сорочинской церкви. Прошлый раз я забыл его
захватить. Мой душевный привет уважаемому Петру
Алексеевичу. Да почиет на Вас благодать и тишина
милой Будаковки.*

Твой Опанас Сластіон.

*Ти будешь їхать через Ромодан, следовательно на
станции и я подсяду с Миргорода и приедем вместе.*

ЛИСТ ДО К.О.БІЛИЛОВСЬКОГО

1.10.1896.

Москва - Петербург

Я дуже рад, що тобі, голубе мій, прийшла до смаку моя бесіда з "великолепными" дідами. Якщо хочеш, то я тобі пришлю і малюнок (фотографію), де мене знято коло пам'ятника славетного Сірка. Воно б скрасило твою "Складку", якби тільки найшлись лишні карбованці, щоб до діла зробити ту фотографію. Скрасило б не тим, що там знята моя особа, - я себе ніде не люблю виставлять, а тим, що то ж таки до Сірка касається. Як же що Репін дасть свіій малюнок, то, може, фотографія і лишня буде. Малюнок Репіна придасть твоїй "Складці" велику силу, - і ти не одходи од Льї Юхимовича, аж поки не получиш малюночка у свою правицю. Скрасе твою "Складку" і Щоголев. Я б тільки хотів, щоб ти у Щоголева випрохав того стиха, де він каже:

"Сонце озеру сміється, Коло
рибки рибка в'єтця, Птах,
що крихту серця має, Милу
піснею вітає..."

Напиши йому і випрохай у нього цього стиха. Я б дуже рад був, якби він мені увесь піймався у руки, - зараз би і вивчив, як вивчив твою пісню до поета. Що до Афанасія Георгієвича Сластьона, то тобі далеко не треба ходити з ним, а піди ти на Васильєвській остров, в 9 лінію, дом № 70, кв. 24. Там він і єсть. Він на тебе ніколи не розсердитця, та й за що? Це чоловік, якого я всією душою і всім серцем люблю і поважаю. Він має високу душу і гаряче серце, що щиро і безавітно лубе свою Україну, лубе все своє прошиле і кохається в ньому, як молодий парубок у своїй красуні-дівчині. Як добре спізнаєш його, то й ти його полюбиш всім твоїм гарячим серцем. Об ньому можно те сказати,

що сказано в Євангелії о Нафанайлі: "Се Израиль, в нем же лукавства нисть". Оце тобі все, що тобі треба задля "Складки".

Тепер от об чом тебе попрохаю: знайди ти мені, сделай Божу милость, первый № "Живой старины", 1896 г., де есть статья якогось Смирнова про запорожців в Анатолії, купи мені той № і пришли по моїй адресі. Або скажи, тобі вислали наложенним платежем. Пелеха якось ще улітку прислав мені листа з показанієм статті Смирнова в тій "Живой старине". Оце і все! 5-го числа я читаю "вступительную лекцию" в університеті на тему "Главнейшие моменты из истории запорожских козаков". Якби ти спитав у Пипіна, чи не можна б було її надрукувати в "Вест[нике] Евр[опы]" (на 1 пе-чат. лист), звісно на умовах редакції. Тут би дид Морд[овець], [...]

Твій Д. Яворницькій.

ІЛ НАНУ. Ф. 72. № 146.

Проводи на Січ. Художник Сластіон

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

14.10.1901.

Миргород - Москва

Посилаю тобі, голубе, ті фотографічні знімки з Сорочинської церкви, які дав мені А. А. Малинка, більші у мене нема нічого, хоча я думав і сам знімати сю чудову церкву та тепер уже нехай, хіба весною, бо нема ні матеріалів ніяких, ні навіть охоти, а через що, ти сам добре знаєш.. Отож, голубе, після того, як сі фотографії тобі послужать на лекції, прошу верни мені їх. Щодо твого музею, то думаю, гріх був би не виставити хоть децю на харківському археологічному з'їзді, бо се б мало вагу не тільки історичну, а й нравственну - себто ми повинні маніфестувати всім нашим іскусством перед ученим миром, а не ховати його з якихсь там житейських рацотів або що. Показати у нас найшлося би дечого, якби отта гадка сиділа у кожного у голові... У мене дуже мало є такого щоб з ним виткнуться туди, але те, що є, я непременно пошлю - се відомий тобі запорожець, раз, добутий мною у

Таврії Мамай - два, добутий у Черніговщині кунтуш - три, чоботи, сап'янці з Веремієвки - чотири і, пожалуй, копію з твого запорожського жупана - п'ять, але се як ще мені одвітить Багалій. У тебе, конечно, багато дечого і всего не виставиш, но таку штуку, як картини [...], се вже непременно треба....

Щодо мазепиної бороди, то думаю, що тут навіть ніякої загадки нема - він, як і багато людей це роблять, міг часом і брить, а часом і носить бороду, як йому здавалось краще. Я навіть більше тобі скажу - я вірю і тому портретові, що в сорокових роках перемалював покійний де-ля Фліс зо стіни монастиря с. Монастирки біля містечка Лисянки, де Мазепа з двома кусками бороди і без вусів! На портреті 1690 рік і підпис: "Іоанн Мазепа благочестивий войск запороских обоих сторонь Днепра Гетмань". Сей тип дуже схожий з тими, що у мене є, і зовсім подібний навіть з такого оригінала, з якого робив знаменитий Норблін. Так що я й тому вірю, а тільки знаючи, що Норблін не міг його робить з натури, а розуміється копіював з чогось - та й придав йому того сатанинства, якого вже проишла слава наділила Мазені більш чим і було воно у його...

Бувай же здоров, голубе, та приймись таки, спасибі тобі, за твою нескінченну повість, бо то брат така штука, що кращої за послідні часи я й не знаю! Дай же тобі Боже, всю так видержать, як ота пасіка... такі картини навіки у душі зостаються, бо то дійсне іскусство, і велике.

О[панас] С[ластіон]

ДІМ. Арх - 20298.

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

29.05.1902.

Миргород – Камишина

Друже Дмитро Іванович!

Був оце у пана Домбровського і, розпитавшись про справу з лекціями, мушу повідомить тебе, що діло се посувається дуже тихо: так, тільки сьогодні посилаю прошеніє губернатору, бо те, що вони посилали йому раніш - нібито було звернено через те, що в йому не указано в пользу кого читатимуться ті лекції, про се пан Домбровський забув там написати...

Тепер, по словам його, як тільки получится розрішеніє, а в тому розрішенію буде, що лекції можуть бути прочитані в теченіі іюня или іюля місяців, то зараз Домбровський сповістить мене і тебе, якщо ти будеш у П[етра] А[лексеевича] Малинки, щоб ти вже сам визначив число, тоді надрукуються анонси і діло зробиться як йому слід бути. Між іншим, мене дуже здивовало, що Домбровський прохав Масленнікова, щоб він позволив тобі остановитися у школі! Невже се ти йому поручав? Я навіть з тобою речі не заводив про те, де тобі у Миргороді стать - так вірив, що ти приїдеш прямо до мене, та й тепер не хочу думати, що ти обминеш мене ради когось іншого, хоч би й поза школою.

Дуже кланяюсь любому Петру Олексійовичу і прошу йому передати моє найщиріше вітання і, крім того, вибачить мені невільний випадок з тими бідолашними кінями. Знаючі люди запевняють мене, що се могло случитися тільки при тім случаї, якщо кучер не годував коней тії ночі..., що вони через те отощали й повинні були пропасти, що завжди се так і буває. Трудно, розуміється, знати тепер ту чи другу причину, а одно тільки страшенно неприємно, що Петро Олексійович може подумати, що я велів гнати тих коней, а я весь час зпіняв кучера, навіть і тоді, як вони абияк тупали..

Твій душею О. Сластіон.

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

29.06.1902.

Миргород- Камишина

Любий козаченьку!

Сьогодні оце я одібрав на своє ім'я для передачі тобі телеграму з Нікополю, від якогось Клейна. Там же два слова - "Дома, жду" та й годі.. думав я, думав, як его бутъ - чи перетелеграфировать тобі її, чи переслатъ листом і, в кінці кінців, порішив, що лучше листом. Ти, я думаю, давно ждеш від мене звістки про те, які дні визначені для твоїх лекцій але, якби се було від мене, то ти уже давно б знав їх, а то все ті пани радяться, та ніяк не змовляться - кажуть, може на 10-15, бо тепер нічого ї думать: от буде губернатор, який аж 9-го тільки відіде з Миргорода, а уже потім оддихнуть який день або два та й за лекції. Скоро я тобі напишу уже певно, де і коли буде назначено. Желтановський хоче, щоб лекція відбулась у Гоголевській школі - що се буде поважнім і багато краще, але як буде - чи дасть директор ту залу, чи ні, то все буде швидко відомо.

Твій душею О.Сластіон.

Ширий поклон дорогому Петру Олексійовичу.

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

25.10.1903.

Миргород - Катеринослав

Голубчику, Дмитро Іванович!

Прийдеться, мабуть, тобі трошки подождать за ту люльку, бо дурний хлопець боїться чи не дешево я йому даю

2 руб., а через те я йому сказав - як собі хочеш, може їй знайдеш кого, що дасть тобі більше, а тільки я думаю, що не знайдеш такого дурня. Днів 3 - 4 не питатиму його, а далі знов приймусь. Сьогодні була у нас Людмила Іванівна Середіна, та ткаля, що ти колись заказав їй плахту (таку, що вішають над ліжком). Вона каже, що плахта вийшла дуже добре, готова ще Бог зна коли, і якщо ти ще не роздумав узяти її, то вона могла б передати через Петра Олексієвича, якого вона десь сподівається бачити. Боїться тільки, чи захоче Петро Алексієвич возитися з нею.

Значить, ти вже запобіжи ласки. Плахта коштує шість рублів. Крім шерстяної, ти ще хотів, щоб вона виткала тобі шовкову, але та ще їй не починалась, бо дуже трудно добути усіх матеріалів - однаке тепер дівчата уже крутять той шовк.

Напиши мені, голубчику, об усіх Диконських, яких ти знаєш. Се ось для чого: нам відомо, що хтось із них випаює і продає дуже чудовий алебастр, але хто з них того не знає. Так я порішив, що можна написати усім, значить попадеш таки на того, що нам треба, а може се їй тобі відомо їй прямо нас направивши.

Книжки під Тараса формуються і будуть після того, як випаляться вислані з дечим другим у Катеринослав Строменкові.

Якщо у тебе є у Бодаківці які-небудь відомості про Никопольський собор, то напиши мені все, що знаєш про його. Багато думаємо про Катеринослав і, мабуть, поки на йому їй зупинимось . Треба все як найдрібніше вияснити заздалегідь, щоб потім не шкодувати.

Твій душею О.Сластіон.

Збираюсь вислати тобі декілька номерів "Ради" тощо, що знаходив опісля.

ДІМ. Арх-20286.

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

30.05.1904.

Миргород - Катеринослав

Була оце Людмила Іванівна і казала, що Е. Н. Малинчиха* передавала їй, чи показувала твою картку, по якій ти згожуєшся взяти скільки потрібно аршин грубого сукна, яке є у Малинчихи, і що те сукно треба їй красить, а тоді вже передатъ його мені для шитва жупану. Людмила Іванівну лає Малинчиху, що вона навіть на такій дрібниці хоче наживатъся, бо те сукно коштує, каже, не більши 45 коп. за аршин, а вона всучила тобі його по 80 к., так що жупан буде дорогенький. "Розумна пані і моторна" - для неї мало сих імен. У тому запозавчорашньому листі забув я ще приписатъ тобі, що крім моїх малюнків ще буде у мене колекція стародавнього шиття шовками. Далі ще от що : я маю грамофон, яким записую думи. Чи не можна б там проспіватъ їх тому грамофону? Може б я написав яку-небудь коротеньку заміточку щодо співання тих дум, а далі й програтъ їх. Поки що у мене записано тільки від одного кобзаря, а як зберу те, що чув, то було б цікаво не тільки прослухатъ, але ж і заховатъ на віки сі мотиви. Підставка під бюст Шевченка буде ; перероблю її з підставки Гоголя - якраз такої ж і тим же майстром робленої.

Лист сей перериваю, зараз кличуть у школу, начальство приїхало.

Твій О. Сластіон.

*Е. Н. Малинчиха - дружина брата П. Малинки Олексія

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

12.11.1928.

Миргород - Дніпропетровськ

Дорогий друже Дмитро Іванович!

Мені починає здаватись, що ми з тобою наче оце мов через широку річку перегукнулись та й годі! А побалакати наче й невдалося і то не дивлячись на те, що й є об чим і сердечно хочеться того. Я давно спостеріг і добре розумію, що в наші літа, звичайно, коли листуються люди, то найбільше або по якимось невідкладним сухим справам, що їх треба як найскоріше розв'язати, або ж щось близько біля того - пишеться трохи, пишеться коротенько, сухенько і неперемінно на швидку (бо ніколи ж!), а на присмаку "ну якже ви там" і таке інше, по прописному шаблону... Отже ж у нас з тобою, голубе, справа інша - наші відношення ні єдиного разу, майже за піввіку не були омрачені ні єдиним разом - самим світ і радість!... от через се то й шкода становиться отієї давньої молодієї полоси нашого поетичного минулого, що воно нас найбільше й в'язало у вічне товариство. Згодом, неминуче, через життєву прозу, оту щоденну боротьбу за існування та інші службові, громадські, родинні й ще якісь там обов'язки, все те потроху примеркло, затуманилось, самі спогади за те прекрасне почали стиратись, як камінь від часу та негоди. Але ж за оту полосу нашого молодого життя й хочеться найбільше згадувати, бо все нове 20-річне нашарування, що лежить на кожному з нас, якось воно ще як маловідоме, ніби тревожить своєю загадковістю і тому ніби чуже, далеке...

Ти й сам, голубе, може й невідомо, а почав твій лист іменно з загадок про ту молоду полосу, а де Олексієв, а що з Салодилом, а що Хома, Білиловський і таке інше. Се цілком зрозуміло, по можливості я задовольню тебе про все, що я про них знаю, а на кінці й про себе дещо.

Колишній твій приятель Петро Олексійович Малинка живе на одній з невеличких станцій біля Харкова

сторожем і щасливий, здоровий і веселий; жінка розуміється страждає, бо діти там же пасуть коз чи начальника станції, чи ще когось... Устроїв його туди якийсь інженер, котрому Петро Олексійович, давав у свій час стипендію на навчання. Старший брат Петра Олексійовича Олексій Олексійович застрелений сорочинськими дядьками, котрі спершу возили його по селу і всяко знущались над ним... Жінка й дочка Олексія Олексійовича з тих часів служать у Полтаві в кухмістерській за подавальниць обідів. З миргородців ще про Ол. Івановича Ксьонзенка, котрого ти тоді влучно прозвав "смирений паламарь", відомо, що він тікав з денікінцями і в Одесі умер від тифу; його жінка, не менше гордовита за Малинчиху, служила весь час в Києві за куховарку, а тепер служить за няньку, іноді навідується в Миргород.

Ще з тодішніх твоїх знакомих зараз у нас сидить Середіна Людмила Іванівна, що ти теж дуже влучно її прозвав "ненадежна". - Вона, при сій вірній оказії, низенько уклоняється (ткачиха). Тепер ще за "Хому Хведоровича", то й всі миргородці.. Се вірно, що він один час занявся хлібопашеством, женившись на одній нашій учениці, селянці, отже з сього нічого не вийшло, вона захотіла в Полтаву... У мене дуже довго зберігалась одна його записка, прочитавши котру, директор рішив звільнити його, як людину цілком неграмотну. "Афанасій Григорівич? сегодня на уроки пріті не могу очень болін, сильньй жар, темпиратура 37. Преп.Бондоренко". "Преп. Бондаренко" - се значило Преподаватель Бондаренко. Ти пригадуєш, як колись біля Хортиці Хома Хведорович "Забутний" (се теж твій ярличок) голяка біг, мабуть, з версту за нашим човном з одежою, що його вітром угнало, і ми теж zostались робінзонами... Так він переселився у Полтаву і оце років 5 як умер там, а вона повернулась в село. Тепер петербуржці - перш за всіх Салодило, він тоді став там якоюсь видатною службовою фігурою і в одному з своїх

листів до мене писав, що "невже ж Лизогуб, будучи в Петербурзі, не заїде до мене?" ... Далі ще в другому листі сповіщав про смерть своєї Калінішни тощо, і бриніли вже нові нотки про нікчемність українських діячів і таке далі. Скоро настав 1905 рік, і ми вже не листувались. Зараз нічого мені про його невідомо. За Цезаря Білила знаю трохи більше - після того, як цілком безсумнівно було доктором Пулюєм викрито його провокаторство, він перебрався в Одесу, перед тим зрікшись всякого українства і України (щеб пак!) і там очевидно знов прожидився. Я не раз стрічав його полтавського брата - і дещо чув про його, але тепер нічого не знаю. Др. доктор Пулюй дістав з Віденської охоранки різні документи і копії з них передав через Александра Івановича Бородая в Петербургську громаду ... Якось він таки не встиг нас усіх з'їсти...

За генерала Олексієва читав всю його справу, й те що він засуджений, пам'ятаю навіть деякі його одвіти на суді. Так йому було поставлено обвинувачення, що він в Америці, наглядаючи (як експерт) за постройкою броненосця, брав взятки, а він доводив, що це не взятки, а що по всій Європі і в Америці всі судостроительні заводи завжде виплачують експертам - наглядачам якийсь певний процент, аби вони ще більше і уважніше додивлялись за найдрібнішими роботами, і взагалі як іде будова броненосця. І всі це знають, всі до сього звикли, і що се навіть дуже добре для діла. Може воно для діла і добре, але ж для Олексієва сказалося дуже погано - його засудили...

Тепер, як я обіцяв і дещо про себе так коротенько я вже все розкажу, як побачимось. Отож з 1-го жовтня оцього року я став академпенсіонером і одержую 75 руб. у місяць, розуміється якби я сам на сі гроші жив, то й бай дуже - нам би хватило, а то біда, що синові моєму треба ще два роки вчитись аби закінчити свій архітектурний технікум. Ну добре ж у сьому році трапилось ото продати дещо з своєї збірки, а що буде на той рік - хто зна... Та ще біда мені,

голубе, з очима - сліпну та й годі. Можливо, що се через вічну дрібну роботу, а можливо й друге, а іменно, що подібна хвороба очей наслідственна, так, наприклад, дід мій по матері (жив 107 літ) і літ 20 був сліпим. Мати моя теж осліпла років за 5 до смерті. Можливо й через ту або другу причину, або й через обидві разом, і факт той що горе мені. Уже років зо два щодня уранці і увечері я закапую свої очі краплями з йодистого калія та йоду - щипає дуже, а не помагає й трошки.

Дуже мені приємно було почути, голубчику, що ти ще кременний і надзвичайно працьовитий, що колосальний труд положив ти на свій словарь, що й досі любиш не тільки своє Запоріжжя, а й пісні його співаєш... Приїду до тебе, голубчику, згадаємо нашу молодість та ще може й у місті заспіваємо?... Хоч, правду кажучи, у мене того голосу на макове зерно зосталось... Навіть дум уже років з п'ять як співав, а є ще й досі інтересні кобзарі. Оце вже два роки як і в хуторі у себе не був..; чи ти пак знаєш, що він у мене вже около 20 років існує? Отам лягло моєї сили так і розкажуть не можна!, а краса там така, що хто раз побува, то вже повіки не забуде. Се ж на Пслі, найкращій речці всієї Полтавщини. Там у мене 2,1/2 десятини лісу, місцевість гориста, фантастична, а дуби такі, що треба вдвох обнімати. Колись написав я небіжчику Хведору Кіндратовичу Вовку, щоб він приїхав та подивився, то неодмінно й собі купить шматочок під будівлю дачі і кине свою Чернігівщину, хоч там у його Псарівці теж непогано, і щож ти думаєш - приїхав старий і зачарувався, вибрали ми (поруч) містинку 1,1/2 десятини вторгували, і на другий рік, коли він їхав туди з Ленінграду, то по дорозі десь на залізниці й умер, і сім'я вже, розуміється, не кинула Псарівку. За часів революційних розгромів, коли все навкруги було зруйновано доценту й фундаменти розібрані, мене се лихо поминуло, правда, вікна, двері, все хатне і друге добро пограбовані, але се діло сусід, які оправдовувались тим, що все рівно воно кинуте і мало пропасти. Так от у

сьому хуторі тепер літом найчастіше Марья Ивановна проживає, та діти до неї їздять на 2 - 3 тижні. Мені не можна було літом відлучатись, бо я був кустосом шкільного музею і майже щодня треба було показувати той музей то різним екскурсіям, то приватним особам, а тепер я вільний козак, і, можливо, що літом і я таки там поживу. У цьому році приїхала до нас на хутір одна наша харківська знайома і, як побачила ту божу красу, то розплакалась і потім через 2 місяці як од'їздила відтіля теж плакала... Я часто тішив себе думкою, що на старість переїду туди, надіну просту свиту та й доживатиму там віку, роблячи тільки своє, любе моему серцю діло. Та бачу, що тепер в ці времена, що настали, цього неможливо. Мені оце зараз хотілось тобі, як і Вовкові колись, написати. - Любий друже, воно нібито й добре, що ти так як подвижник - надмірно працюєш, але єсть у сій справі і зворотна сторона, бо приходитьсь багато витрачати енергії на цілком чуже діло, на добуття отих матеріальних засобів тощо, а коли ж відпочинок? Хіба ти не заробив його, хіба ти не зажив собі й слави, й поваги, доки ж тобі виснажувати своє дороге для України здоров'я, робити не тільки те, що тобі для душі треба? Ех, бачу що, не зведу я листа до баж аного кінця - приходитьсь його переривати - нехай надалі. Ще ж і одна справа мається отже й не вміщається сюди, поневолі треба другий раз з неї й починати, а поки що будь здоров мій друже єдиний. Уклоняюсь тобі й твоїй дружині та ще прохаю тебе - не пиши мені на Гоголевську школу, бо такої уже 10 років як немає, пиши просто: Миргород, художнику Сластіону. Се найвірніше, бо мене тут всяк знає. А коли вже непременно хочеться з адресою то: "Пролетарська, 17". Кланяється тобі й твоїй дружині А. К. Христофорова, що колись завідувала великою катеринославською школою (де тепер дворець труда), там і твоя дружина служила.

Твій О. Сластіон.

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

25.05.1902. с.Солоне – Камишна Миргородського пов.

Полтавської губ.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Не писав Вам листа, аж поки додому не добрався. В Москві гаспідські кзаменти допікали, та й тікав я із неї, як "той" від ладану. Як од'їзжав, то обійшов усіх, а паче всего в Гіляра та Сварича пробував. Всі прохали Вам низенько, низенько вклонця.

В Катеринославі першим ділом побіг до музею і як [роз]глядів Ваші древності, то зрадів так, немов би що дуже рідне побачив. Музей хоч малий, а прямо такі ловкенький. Разів з три до его навідувавсь. Був разів кілька у Курилова і в Синявського. Обидва міні здались добрими людьми. Прийняли мене дуже щиро й ласкаво, звичайно, з Вашої ласки.

З Куриловим довго балакали про справи, які Ви міні доручили зробити. Він сказав так: все, що відносися до музею, залеже од Вас, і Ви маєте право [в'язать] і розрїшати, а він тільки підписувати. За гонораром і з усіма справами я мушу до Вас звертаця. Що треба малювати, то теж Ви тільки можете указати, як по праву, так і по компетенції. Тепер, як тільки я що-небудь знайду, або яка притичина трапиця, тоді буду прямо до Вас звертаця. Не знаю тільки, чи буде це Вам зручно?

Першого я вже буду в Никиполі і поки що, то буду малювати ту вікону, яка у Вас була, та Покрову, що на Підпільській Січі і Шиянів.

Як буду в Александровському, так візьму Ваші лекції про Сагайдачного і привезу в Катеринославі, і як що той, так і прямо в Будаківку. У Никиполі буду мабуть у Гаркушевського, а хоч і не в его, так Ви шліть листа все-таки на его адресу. Перше оце я довідався, що в нашій окрузі писанок багацько, та ще й чудових. Я їх збираю, та тільки не знаю, чи будуть вони годні до нашого музею? А ще не знаю

– збирать тільки запорожські речі, чи й пізніші, як що вони будуть цікаві з художественного боку? У дворі в нашого архірея бачив я звона, справленого коштом війська Запорозького до Нехворощанської обітелі року 1754. Висить він на дзвіниці, котра вже не сьогодні – завтра шкиреберть стане. Урожай у нас, мабуть, добрячий буде – про ярину ще не можна сказати, а жита до сажня, як де добираюця.

Дома все благополучно. Піп притих. Разів з три приходилось спіткаця з ним, так так гаспид зразу і вишиваїця. Кзаменти мої зійшли благополучно: кругом на п'ятірки виїхав. Бродницького не застав, бо кудись він виїхав. Карток Шевченка вишлю Вам сотню, а як що треба більш, то й ще надішлю. Хотів я примірників з пів-сотні зоставить в Катеринославі, мене направили до якогось (нібито українофіла) Кащенка. Думаю оце зайти до его.

Низенько Вам вклоняюсь, Дмитро Иванович, і щиро бажаю всего найкращого. Вклоняюсь Петру Олексієвичу, і буду на кожнім місці згадувати про ті незабутні часи, які ми, дякуючи Вам, Дмитро Иванович, провели на Запоріжжі.

Прощайте! Зостаюсь щиро прихильний і Ваш на всі віки

В. Строменко.

ДІМ. Арх-19927.

Адреса: «Камишна, Полтавск . губ.. Миргородского уезда, имение Будакивка. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому».

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

2.03.1903.

Катеринослав -Полтава

Катеринослав

2-го березоля 1903 року

Високоповажний Дмитро Іванович!

Ви та[м] здоровенькі? Я до того часу, поки Синявський не одібрав од Вас листа, дуже млів душею, не маючи про Вас ніякої звістки. Уже гадав так, що, боронь Боже, чого, занидужали Ви; але коли Синявський вичитав мині Вашого листа, так аж тоді одлегло од душі. Ви єму, панові, такого вогню піддали, що він ніби-б то зовсім підбадерився, і каже, що, мовляв, коли до мене Дмитро Іванович з такою ласкою, тоді я старого не пам'ятаю . Та тут Вам кажу, усі ждуть Вас і не дождуця. Нащо вже Гололоб – дяюшка, а і той каже, що від усіх чвар, які тут ведуця, і в его руки повісли, на Вас тільки й надіїця.

Познайомив він мене вчора з своєю панію. Дуже вона міні здалась доброю людиною і навіть розумною. Вона Ваша щира поклонниця і все згадує, як Ви про запорозьку старовину читали. Гололоб же, що Ви прямо до его зайдете з Полтави. У мене поки що з усім діло добре йде.

Музея вже перевіз і теперечки улашттовую та порядкую. Курилов хоче, щоб до 9 березоля я каталога зробив (бачте, до засіданія), але цеж тільки сказати так швидко можна, а не зробити. Та цей те скажіть, - на віщо ему зразу каталог. Я буду робить, що зможу, а вже як Ви прибудете, так тоді і видно буде , що і як. Карпенко вже свого хутора продав, та й байдуже, бо тепер такий хутирець підскочив, що мабуть, сам Бог его задля Вас спорудив. Там же такі рядом з Карпенком, над самісінькою Сурою, власний колишній хутир Петра Олексієвича Малинки. У его купив Смоляк, а тепер продає. Землю він дядькам окремо продав, а з уса дьбою тільки 12 десятин зоставив. Будінок чудовий, кам'яний, під залізом, вінбари і всі будівлі кам'яні, обгорожений, упорядкований, тільки в'їжжай та й живи. Сад

над річкою, в сім і Коржів хутір за шпилем зараз. Од Солоні верстов 6, а від Катеринослава 30. Про красу містини і казати нема чого. Коли приїдете та буде Ваша охота, – так самі побачите. Я послав уже туди все розізнати і поторговаця. 5-го цього місяця все буде звісно. Кажуть, хоче він за весь хутір із землею 5,000 кар. Треба скоріше спорудити це діло, бо Корнилов (справник) теж до его лапки мосте. Прошеніє ще не одсилав у гімназію, краще, як Ви вже приїдете, тоді одішлю.). Строк до 20-го марта - успію. Хоч би вже скоріше Вас побачить, а то іноді так на душі зробиця, що сів би та аж у Москву дриме нув, щоб тільки побачиця та слово промовить і почуть од Вас.

Низенько Вам вклоняюсь і бажаю піддати полтавцям запоріжського во гн ю."

Євг[ену] Анлір[ієв]ичу] теж кланяюсь і привітаю. Живу я тепер на Московській, д. Бабкина, кв. 6, недалеко од Бродницького. Прощавайте!

Зостаюсь Вам з душею В. Строменко.

ДІМ Арх- 19976. Адреса: «Полтава. Новые строения, д. Морозовского. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

16.03.1903.

Катеринослав - Москва

Високоповажний Дмитро Іванович!

Сьогодні задля мене справжнє свято, бо одібрав Вашого, так довго жаданного, листа. Ви кажете, що нічого не знаєте про наші справи в Катеринославі, - а ж Вам з десятого і по двацятьє февреля надіслав до Москви цілих три листи, де дрібненько писав про все, що коїлось в нашім коші, а більш усього про музей; четвертого-ж уже подав до Полтави, покладаючи, що Ви вже давно наківали на катіржну кацапонію і вештаєтесь між миром хрищеним у краю веселім.

Багато б де чого хотілось сказати Вам, батьку, але всего на цим папірці ни вбгаїш. Перш усього скажу, що музей я вже перетяг до дворця і навіть влаштував. Все зійшло добре та гаразд. Роботи дуже поки багато, так що я в музеї сидю з ранку і до вечора. Тепер уже каталога рахую (бо Курило про це дуже турбуїця). Найняв собі служителя по 15 кар. на місяць.

На «засіданіє совєта музея», що було 9 марта, я подав доклада, де визначив свою працю і всі справи, що до музея належать. Доклад цілком зтвердили. Курило з Синявським гребуть один на другого прямо аж куря встає, а я вже між ними так, як той лоцман між камінюччам на Ненаситці. Я з тими тільки політику веду, а з дядьком Гололобом так прямо по душам, бо він наш, і чолов'яга таки дуже добрячий. Коли вже стане дуже моторошно од їхней гребні, так я прямо до Георгія Яковича, то так як рукою здійме. І жіночка в єго, я Вам кажу, щира та добра людина, я з нею познаємився, і вже набалакавсь до смаку. Вона Ваша щира поклонниця і жеде та не дождеця коли Ви прибудете. Знаєте, Дмитро Іванович, вона міні зразу нагадала Сва-ричиху, ну як капля води.

Тепер ще он яке діло. Я Вам здаєця писав, що Карпенків хутір вже не продаєця. Та й дарма! Тут уже такий хуторець скочив, що вже кращого здаєця і не знайти. Це вже не хутір, а справжня великопанська якономія, та ще й збудована самим

Петром Олексієвичем Малинкою, а вже звісно, що він хазяїн не аби який. Та самісенька якономія, що Петро Олексієвич продав Смолякові. Смоляк її продає з 12 дес. землі над самісіньким берегом Сури, над луками, навкруги слободи: Петровське, Привольне, Михайлівка, а од Солоної всего 6 верст. Красота там така, що тільки можна бачить та почувать, а описать так хіба вже тільки великий худо[жник] зможе. Будинок такий, що хоч губернатіря садові або й цілого міністра. Вінбарів два кам'яних, один дерев'яний, конюшині, сараї і все-таке інше, та все ж кам'яне, та під залізом. У будинку вся мебіль як єсть, божиця, що на 2000 карбованців виийшло. Цегельний завод і при єму 20000 готової цегли, сад, левада. Я, як почув про цього хутора, так зразу ж одправив туди свого дядька, щоб він все добре обдививсь і гарненько потортивсь. Оце недавно дядько був у мене із самим Смоляком. Я єго вже на всі боки смикав, так от стогне сердешний, а менш чим за 8000 не віддає. Міні здаєця, що й це не дорого, та й усі, хто тільки зна цього хутора, кажуть, що прямо дешево. Коли приїдете, то може ще скине. Я ж гадав, що Ви будете в Катеринославі до 10 -го марта і обіщав єму, що ми приїдим дивиця 15-го. Тепер же, коли Ви згодні на цього хутора, так дайте міні зразу ж звістку, тоді я пойду, та ще з ним перебалакаю. Бо треба Вам сказать, що на єго дуже Корнилов насватуїця, так щоб і не спортив нашої лінії. У Полтаву я Вам написав, що за хутір правлять 5000, так це помилка була. Справжня ціна 8000. Ми вже зраховали, що як все залишне продать, так тисяч з три назад поверниця.

Не знаю, що міні тепер робить із [здаментом]? Після Різдва так усе в мене склалось, що дуже багато часу задля підготовки пропало, і тепер як уже не налягай, а виходе що всего не подужаю до мая. Ви, Дмитро Іванович, все ж таки роспитайтесь в Полтаві про здамент, коли тепер не витанцюїця, так на той рік стане в пригоді.

Із земською управою міні ціла халепя! Був я у Бродницькою, та й поклали Вас дожидатись. Виходе діло так, щоб повернув я їм стипендію. Перед 9-м я вже виглядав Вас,

*виглядав, кажнісенький день бігав на кручу та на Дніпро
позирав. Так не видно і не чутно! Тепер знов міні ці ніділі
здадуця за роки, а вже ж і могили можна копать!.. Прямо з
города [аж ...]. Нудно сидить та дивиця, як один хрестіянин
другому умудряїця за шкіру сала залить та напакостить. В
степу ж про це забувайш. Завтра ми будим святкувать
роковини Шевченка. Спасибі таки Кузьменкові - спорудив
діло. Копію з плана музея я давно вже надіслав Філянському.
Чи показував він Вам? Добре було б діло, якби Шевченко
доскочив до Полтавщини та дум научився. У его єсть на це
кібета. Дома ще й досі не був, хочби діда провідать.*

*Адреса: Екат., Московская ул., д. Бабкина, кв. 6. В. І. С.
Процаявайте-ж, Дмитро Іванович, та прибувайте до
коша живі та здорові. Зостаюсь
увесь Ваш навіки*

В. Строменко.

ДІМ, Арх-19943.

*Адреса: «Москва. Меблированные комнаты Сытова,
Мясницкая, Его прево-схолительству Димитрию
Ивановичу г-ну Эварницкому».*

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

28.03.1903. Катеринослав - Камишна Катеринослав III, 28,
1903 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Одібрав я Вашого листа та вже не знаю, як Вам за єго і дякувати. Ви раєте діржати іспит в самім Катеринославі, і про мене гаразд: де буде більш надії вискочить, туди й посунусь. Оце їздив днів на два додому, з дідами та бабами побачивсь, бабу кам'яну в степу на мугилі знайшов, чіреп'я з [...] накопав у степу (із греческих амфор), а головна річ на хутір роздивився. Найкраще буде, коли Ви самі єго побачите. А про те, що 8000 р. дорого за 12 десятин, так це, бачите, так діло виходе, що тисяч на три, а то й на чотири можна буде продати вінбарів та інших, Вам непотрібних, будівль.

Коли будете у Петра Олексієвича, так спитайте скільки єму коштував будинок, як він єго споруджував.

Страшенно міне вразила Ваша звістка про хворобу Петра Олексієвича. Господи милостивий! Кому ж тоді і на світі жить, як єму вмирать?! Того, що иматка хліба немає і той не заиморене, а тому, що царство на землі, каюк приходе. Чудесія...

Дуже наші пани засумували, що Вас до празника не буде. Курилов той збиравсь Вам листа в Полтаву писнуть. Учора ходив я до Матлаша, з приводу музея, що зібрать засіданіє совіта, та мабуть таке, що у неділю і збиреця. В музеї уже все упорядковано і влаштовано, так що до Великодня і задля публіки одчиним. Город дав музеєві 10000 карбованчиків і 400 кв. с. землі рядом з Катериною. [...] хочуть на засіданні поміркувати і про будування музея. До нас приїжав кобзарь Терешко з Черніговщини, та цілі Вам концерти завдавав, і грошиків чимало зібрав дядько. Думи добре виспівує, особисто про Морозенка. У наших газетах вже цілий місяць оповіщають про Ваш приїзд.

Оце наслідок так писав, що перед празником
прибудете з графинею. Година у нас дуже погана. Все вітри
та бурі, а дощу бігма.

Нарешті і Синявський откликнувся, тільки не з
Капулівки, а з під Криничок, верстов двадцять од Солоного.
У Капулівці якийсь его приятель. Щиро од душі вклоняюсь
Петрові Олексієвичу і бажаю єму видужати та ще й на
Дніпрі та по Січах каші поїсть.

Бажаю Вам, Дмитро Іванович, зостріть та провісти
Великдень як того Ваша душа бажає, а міні він би здався
архивеликим днем, якби бути з Вами. Єй Богу, душі ні с
ким одвісти. Куди ні кинись, куди ні повірнись – ні тім
вітром повіває. На празник уже, що буде, а додому днів на
три утічу.

Треба хоч духу набраця.

Прощавайте, Дмитро Іванович! Зостаюсь та жду. Ваш
з душею

В. Строменко.

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

2.07.1903.

Катеринослав – с. Тарасівка

Катеринослав
II.VII 1903 р.

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

Пишу вже Вам до Тарасовки, бо міні здаєця, що Ви вже з Будаківки одчалили. Я так гадаю через те, що пушки Вами здані 30-го іюня в Сенчі, і накладну я вже одібрав. Бродницькаго ловив днів з два і нарешиті піймав. Він каже, що открытого листа надіслав Вам ще 25-го іюня туди-ж таки в Будаківку. Одкрытку я Вам послав до Будаківки і там про пароход звіщав, - тільки навряд щоб Ви її одібрали. Курилов десь подавсь на полювання аж під Нікіполь, так що навряд, щоб я его спобіг. Гололобов ще тут, два рази забігав та й ні застав. Здаєця, що завтра виїзжа до Криму. Синявський приїхав, але я до его не думаю навідуваця, а то ще подума, що запобігаєм его ласки. Він, бачите, вже купує з архівною комісією те місце, де Сіркова мугила і навіть самого Сірка, щоб, бачите, зробить одчужденіє і збудувать там хату задля туристів. Дід Гегелло вже на це діло і 500 кар. доскочив. От дід, так дід!! Довідеця таки нам его у лоно запорожських святих зачислить. Біжу зразу ему вклониця.

Мішу таки телеграмою витяг од Деконських - сьогодні приїхав. Чиста міні з ним катавасія, – після дрібненько розкажу. Всі древності доставлені в благополучіі. 4-го думаю виїхать до Херсону та і в Нікіполь загляну. Раз те, що про куріня треба діло довести до краю, а друге - Колдаєв пише, що знайшов там запорожський жилет (?). Треба подивиця та Вам показать, бо я і не знав, що запорожці жилетки носили. Жінка старого Шишка дуба дала, а онучок, кажуть, так за археологію прийнявся, що скоро одні приданія про мугили зостануця на его землі. Підстриюче его на такі подвиги Алек. Петров. Деконський. Одно слово - навчили на свою голову. Кажуть, що багато всяких речей

накопав - тільки що ж з того. Алексей Петрович підбив єго і Любимовку розробити самолично. Хочезя такі єму штанці підчипити, та й бречичку просторнійшу зробити.

Всі листи, які Вам надіслано до Музея, пересілаю цілком у Тарасівку і звілю всю нову кореспонденцію надсилають туди ж до 20-го іюля. Степан Степанович переказував, що вже можна і копнути біля городища; а Костянтин Іванович так той, здаєця, на мугилу вилезе та вигляда старця з планом. Листа Вам буду писать на Стрюка.

Прощайте! Щиро бажаю Вам під нічаєвську мугилу підкопаця та біля неї попораця.

Зостаюсь всею душею Ваш В. Строменко.

ЛИСТ ДО Г. І. МАРКЕВИЧА

2.04.1915

Катеринослав - Полтава

Любий і дорогий Григорію Іпатовичу!

Я одібрав звістку, буцім-то якийсь- то із панів Малинок
умер несподівано в своєму хуторі на Полтавщині. Будь
ласка, дізнайте, чи правда цьому, чи ні, і як що справді, то
який запевне, чи Олексій, чи Юрій, чи Петро
Олексійович? Укупі з цим дуже прошу Вас надіслати мені,
як що у Вас єсть, який небудь лексичний матеріал для українського словника, який я лаштую для друку, як додаток до "Словника" Б. Гринченка. У мене зібрано 8050 слів, а хотілось би зібрати не менше 10,000 і тоді уже приступати до друку. Ви певне знаєте, що "Словник" Гринченка далеко неповний, і треба ще добре коло нього попрацювати, щоб він порівнявся з "Толковым словарем" Даля. Так ото ж допоможіть мені, спасибі Вам, і буде Вам подяка не тільки од мене, а і од усієї України.

Колись-то
Г. П. Олексієва,

Ви мене питали про колекцію
чи попаде вона до мене в Музей. На це

питання скажу Вам, що до мене переїхала поки що тільки карета цариці Катерини, а що далі буде, то те залежить од господи Бога і од князя Урусова...

На цьому слові будьте здорові і не забувайте того, хто Вас вірно і щиро поважає, як оце я.

Дмитро Іванович Яворницький.

ЛИСТ ДО Б. Д. ГРІНЧЕНКА

28.05.1900.

[Камишна] - Чернігів

Лист Ваш, вельми поважний добродію, одібрав в хуторі Бодаківці, Полтавської губернії. Книжки, 15 примірників, вишле до книжного складу, і 8 примірників Вам, пан Петро Олексієвич Малинка. На цим тижні і я Вам напишу просторого листа.

Щиро прихильний до Вас

Д. Едварницький.

1900. V. 28.

Поштова листівка. Адреса: "В г. Чернигов. Его Высочайшему Великому Князю Борису Дмитриевичу Гринченку (Чайченку). Возле городской больницы".

ІР НБУВ. Ф. Ш. № 40208.

ЛИСТ ДО Б. Д. ГРІНЧЕНКА

28.05.1900.

с. Будаківка - Чернігів

Вибачайте, вельми поважний Борис Дмитрович, за те, що я так довго не відповідав Вам на Ваш останній лист. Одно те, що якимось-то в останнє врем'я дуже погано себе почував, а друге те, що такі й ніколи було. Ви питаєте мене про альбом [української] старини пана Сластьона. Альбом той Сластьон обіцяв видати ще до Великодня, але ось і Петрівка, а його усе як нема тай нема. Панас Григ[орович] Сластьон чудова людина, але про нього можна сказати, що він дуже тяжкий чоловік до праці. "Поки хвалько нахвалитця, а булько набудитця"... Далі Ви питаєте, щоб Вам вичитати про старе життя та про старі справи нашої України. Не знаю, може те, що я Вам скажу, добре довідно Вам, але все таки я нагадаю з Вашого дозволу: 1. Антонович. Монографії по історії западної й юго-зап. Росії, т. 1; 2. Владимирский-Буданов. Передвижение южно-русс. населення в эпоху Б. Хм[ельницко]го; 3. Грушевский. Барское староство; Очерк истории Киевской земли; Южнорусские господарские замки; 4. Дневники генеральн. подскарбия Як. Маркевича, 1, П, Ш; 3. Ефименко. Очерки истории правобережной Украины; 6. Каманин. Последние годы самоуправления Киева по магдебург, праву; 7. Лазаревский. Описание старой Малороссии; Конотопская сотня; Лубеничина; Историко-статистич. сведения о населен. местах Конотопск. уезда; 8. Орест Левицкий. Ганна Монтовт; Социанство в Польше й юго-зап. Руси; 9. Лучицкий. Сборник материалов для истории общины й обществ. земель в Левобережн. Украине. Оце і все, що я пригадав напам'ять от тутечки, в хуторі. Як би Ви обернулись з Вашим питанням до пр[офесора] Антоновича, або до Багалія, то вони б Вам навіть далеко більше сказали, ніж я, бо туди як раз їх [...].

Дякую дуже Вам за виписку моєї "Истории" другого видання. Вам одіслано 8 примірників і, здається, пересилка

коштує один карбованець, чи близько того. Відсилав їх управитель пана Малинки та тепер, каже, і сам забув, скільки саме воно коштує.

По цій справі будьте здорові! Бажаю Вам усього найкращого.

Щиро прихильний до Вас
Д. Эварницькій.

Прч. отд. Камышина Полт. губ., Миргор. у., его Вы [сокоблагороди]ю Петру Алексеичу Малинке для Дм. Ив. Эв[арницко]го.

ЛИСТ ДО Б. Д. ГРІНЧЕНКА

3.09.1902.

с. Веселе Таврійської губ.- [Київ]

1902, IX, 3

с.Веселое Таврич. губ.

Вельмиповажний Борисе Дмитровичу!

Оце ж Вам посилаю 1515 слів українських і щиро прошу Вас зараз же, не [...], і вернути їх мені назад, як тільки Ви ними скористуєтесь. А як будете брати яке слово, то пишть ще і цілу фразу, яка звичайно написана у мене нижче кожного слова.

Я буду з великою жагою ждати, поки вийде Ваш словник. Я знаю, що Ви добрий працьовник і діло зробите, а це мене і веселить. Як би так нам сотворити такого українського словника, як ото сотворив Даль російського. Був колись-то в Катеринославщині добрий діяч по цьому, Григор[ій] Антон[ович] Залюбовський. Він виїздив, як слідчий, усю губернію і скрізь, де йому траплялось, записував українські слова. Нарешті, він зробивсь членом суда в Катеринославі і тамечки умер. Свій лексичний матеріал він для чогось-то доручив слідчому Майдачевському, що живе в "Александровске". І тепер цей, анахтемський

Майдачевський, уже кілька років, і сам не друкує і другим не дає друкувати того коштовного матеріалу. Кілька разів обищав мені дати, та так і не дав, проклятий чоловік. Напишіть Ви йому, може, таки хоч Ви видряпаєте. Така уредна подлюка! Він був колись-то мировим у "Новомосковске", а тепер живе в "Александровске". То Ви напишіть Якову Павловичу Новицькому (власний дом), нехай він, од Вас, піде до того гаспіда та усовістить його. А Ви скажіть, що на Новицького "взірає" увесь Київ.

З усією душею Ваш Д. Эварницкий.

Пишіть: Камышно, Миргородск. у. Петру Алексеев.

Малинке для передачи Д.И.Э.

ЛИСТ ДО Б. Д. ГРІНЧЕНКА

10.11.1903.

хут. Будаківка - Київ

Вельмиповажний добродію Борисе Дмитровичу!

Я думаю, що Ви уже скористувались моїм лексичним матеріалом, який я Вам послав більш року тому назад, і тепер вернете його мені назад. Будь ласка, надішліть його по адресу; "Камышно, Полтавской губ[ернии], Миргор[одского] у[езда], Петру Алексеевичу Малинке для передачи Д.И.Э[варницком]у".

Він мені потрібний і для того, щоб частіш у нього заглядати, і для того, щоб до нього нові слова прикладати, яких у мене уже чимало зібралось. Та, може, біля того матеріалу, який тепер Ви постягали до себе, мій уже і ніщо є. А особливо, як ото той матеріал, що його зібрав небіжчик Григорій Антонович Залюбовський.

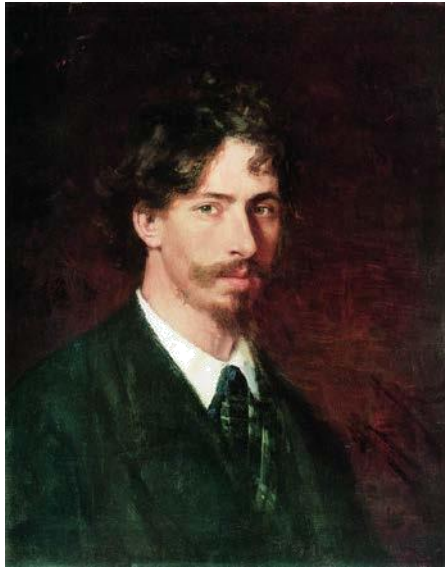
Чи так, чи інак, а я дуже подякую Вам, коли вишлете усі мої листочки та ще до того і напишете, як посовуетця Ваша праця коло українського словника. Хотів би я також знати і те, де у Бога Ваши мисленьки літають і чи не

пишете Ви чого новенького після останнього оповідання, яке друкували у "Кієв[ській] Старині".

Я оце зовсім скінчив оповідання "За чужий гріх" і тепер доручив переписати його тутеньки одному хлопцеві. Тільки хлопець цей пише нешвидко і має скінчити його геть в кінці грудня місяця. Воно, бачте, налихо мені, вишло дуже велике: аж 855 сторін[ок]. Написав я ще й друге, маленьке, оповідання "Христос в серці чоловіка". І це вже зовсім готове, тільки треба теж переписати. А оце, - звичайно Ви уже знаєте, - я надрукував два томи "Источники для истории зап[орожских] козаков", які мені коштують не менше, як 3 1/2 тисячі карбованців, окрім очей, поясниць та безсонних ночей. А тепер уже не знаю, за що і братись: "ум розкарячивсь". Думка є, щоб написати оповідання про наше українське панство; думка, щоб і скінчити "Історію запорозьких козаків" (4-й том). Та ще ж думка, щоб і накопатись досить могил у перейдуче літо задля того українського збіговища (я кажу, українського, а не археологічного), яке буде в 1905 році в Єкатеринославі.

Може, добрі люди порадять мені, за що краще мені узятись; а поки що, щиро вітаю Вас і низенько уклоняюсь Вашій пані і Вашій доні.

Усією душею Ваш Д. Яворницький.

ЛИСТ ДО І. Ю. РЕПІНА

18.10.1928.

Дніпропетровськ - Куоккала

Дорогой и незабвенный Илья Ефимович!

Целую вечность не писал Вам! А не писал потому, что всё лето очень занят был поездками то на Кичкас, то на пороги Днепра, то на острова, где у меня шли раскопки могил, стоянок, подземных землянок, попельников. Десять наилучших археологов украинских я собрал со всех концов, привлёк их к работам и добыл богатый научный материал. Но беда вот в чём: некуда мне его выставить и всем показать. Музей у меня настолько заполнен, что с трудом могу пропустить в один раз посетителей 30 человек. Все частные дома так заполнены у нас жильцами, что надо большую премию объявить, чтобы Вам указали две-три комнаты для жилья. Единственное обширное здание у нас — Потёмкин дворец занят металлстами... Во время археологических работ много было сделано фотографических снимков как с найденных предметов старины, так и с самих мест,

поражающих своей красотой. И сколько раз я вспоминал при этом Вас, дорогой Илья Ефимович, и произносил Ваше дорогое для меня имя! Теперь скажите Вы мне: пишете ли Вы картину, о которой сообщали мне, из запорожского "побуту", и если пишете, то нужно ли Вам что-либо для Вашей картины. Недавно я купил для музея большую коллекцию всевозможных древностей у известного Вам художника Панаса Юровича Слостёна, живущего в г. Миргороде, и в числе тех древностей есть немало запорожского добра.

Пишите же теперь Вы мне и порадуйте меня Вашим ответом. Я и Серафима Дмитриевна целуем Вас заочно.

Всею душою Ваш Д. Яворницкий.

ЛИСТ ДО І. Ю. РЕПНА

[пер. пол. грудня] 1928 р. Дніпропетровськ - Куоккала

Дорогой и возлюбленный мой Илья Ефимович!

Псылаю Вам два фотографических снимка с запорожцев Якова и Иван Шиянов. Оригиналы портретов находятся в Одесском музее; в моём музее хорошие копии, с которых и сняты для Вас фотографии. Братья Шияны – уроженцы Полтавщины, но, покинувши родину, ушли в Запорожскую Січ. В Січі они соорудили на свой кошот иконостас в церковь, за что сичевое товариство оказало им великую пошану; велело художнику списать с них портреты и те портреты повесить в церкви на иконостасе.

Вы писали мне, что имевшиеся у Вас снимки с тех портретов где-то, на Вашу досаду, затерялись, так вот я Вам посылаю новые снимки вместо затерявшихся. Конечно, Вы их одухотворите, и они будут на Вашей картине как живые. Пишите, работайте, не падайте духом. Ще не вмерла козацька сила, ще не гинуть наші козацькі голови! Працюйте, поки руки володають. Вам нужно жить не 85 лет, а 150 лет и

того мало! Сколько ещё моментов в истории Великой России, Укрїни, Запорожья, которые Вы можете перенести на полотно! Вот кошевой Иван Сирко с двумя своими сыновьями из Мерефы в Запорожскую Січ едет дивною, очаровательною, уквітчаною всевозможными [травами] степью. А трава там, по бокам Муравской соймы, т. е. ишляху, такая, что волы скрываются с рогами! А птицы сколько? Хмарами летают! И какой птицы? Могучие степные орлы, ястребы, кобцы, величественные дрофили... Там же зайцы, лисицы, целые табуны диких лошадей... А на высоких могилах целое море белого шелковистого ковылу, который блестит на ярком степном солнце и от лёгкого ветра склоняется то на одну, то на другую сторону. Эх, хорошо бы глянуть на такую картину на полотне!...

Целую Вас крепко, а Вашу правую руку прижимаю к своему сердцу...

Д. Яворницкий.

ЛИСТ ДО І. Ю. РЕПІНА

22.03.1929

Дніпропетровськ - Куоккала

Дорогой и незабвеннейший Илья Ефимович!

Целую вечность я не писал Вам. А не писал потому, что очень болел. Шёл я из музея домой и на полдороге поскользнулся и всем телом упал навзничь на твёрдую, как камень, мёрзлую землю. После того я пролежал несколько недель в постели. После выздоровления от болезни мне пришлось долго заниматься над приведением в порядок отчётов по раскопкам курганов, стоянок и городищ в межах Кичкаса, а потом к печатанию сборника дневников моих почитателей, и всё это не давало возможности мне написать Вам, а Вы сами и голоса не подаёте о себе. Теперь я и спрашиваю Вас: всё ли у Вас благополучно? Как Ваше

здоров'я? Як Ви пережили зиму? Як Ваші роботи в Вашій студії? Неужели у Вас була така люта і продовжувальна зима, як у нас? Напишіть мені хоч кілька слів і заспокойте мене. Може бути, Вам щось потрібно для Вашої картини "В Запорозькій Січі", то я з задоволенням прийду до Вас, щоб показати Вам те, що у мене є, або скажу Вам те, про що Ви спитаете мене. В минулому році я купив для музею багату колекцію козацької старини у відомого Вам художника А.Г.Сластьона. Єть рідкі речі! Могу зробити фото для Вас. Всім серцем Ваш

Д. Яворницький.

ЛИСТ ДО О.Я. КОНИСЬКОГО

9.12.1898.

Москва - Київ

9.XII.1898

Москва

Зарядьє, Кривою пер., д. Бахрушина

Оце тільки що звернувся я із Петрограда до Москви і тутешки знайшов у себе, на столі, багато листів, а між ними і Ваш лист, високошановний Олександр Яковлевич. Зараз же, одібравши Вашу рецензію на IV т. "Кобзаря", я побіг до В.А.Гольцева¹ і упростав його надрукувати її в "Русской мысли" в січні місяці, 1899 року.

І так, заспокойтесь, любий Олександр Яковлевич. Я зробив усе, про що Ви мене прохали.

Тепереньки і я обертаюсь до Вас з проханням: вольніть мою волю — надішліть мені Вашу парсуну. За це я дуже буду дякувати Вам, як дякую за книгу про Т.Г.Шевченка, що надіслали мені. Я давно такої праці не читав, як от Ваша праця. Написана вона розумно, чесно, щиро і гаряче, і я, читаючи Вашу книгу, кілька разів плакав невпинними

слізьми, жаліючи і бідолашного поета і безталанну Україну,
що втратила такого великого чоловіка. Цією працею Ви
збудували монумент не тільки Тарасові, але й собі, і Ваше
мення ніколи - ніколи не забудеться.

Ще раз дякую Вас за цю книгу і міцно стискую Вам
Вашу добру руку.

Серцем і душею Ваш Д. Эварницькій (читай
Яворницького)

Полтавський губернатор князь М. П. Урусов

ЛИСТ В. Г. УРУСОВОЇ

30.10.1903. Полтава – Камішина Миргородського пов.

Полтавської губ.

Полтава

Четверг 30-го окт[ября] 1903 г.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

*Ждём Вас и приготовим самую писательскую
комнату; надеюсь, что Вы её найдёте тоже запорожской.*

Адрес Маркевича (Григ[ория] Ипат[ьевича]):

Подол, собств[енный] дом.

Сердечный привет от нас обоих.

В. Урусова

Д1М. Арх-20609.

*Адреса: «Полтавской губ. Миргородского уезда.
Камышино. Имение П. А. Малинко. Е[го] В[ысокородию]
Дмитрию Ивановичу Эварницкому».*

ЛИСТ В. Г. УРУСОВОЇ

16.11.1903.

Полтава – хут. Будаківка

Полтава

16-го ноября 1903 г.

Воскресенье

Добрейший Дмитрий Иванович!

Нам очень грустно слышать, что Вы себя не хорошо чувствуете и что Ваше нездоровье мешает Вам выехать. Получены на Ваше имя письмо и телеграмма, которые по Вашему распоряжению мы оставляем здесь, и каждый день надеемся увидеть Вас.

У меня теперь идут хлопоты по устройству благотворительного вечера в пользу дома трудолюбия, где воспитываются выродившиеся потомки некогда славных запорожцев, и, т.к. они всё-таки их потомки, я теперь кланяюсь Вам низенько от смуглого лица до белой земли (вчера выпал снег) и обращаюсь к Вам с большой просьбой, помочь мне в этом деле. Если бы Вы согласились прочесть 7 декабря (на этот вечер нам уступили залу театра) главу своего нового неизданного романа, успех эт[ого] доброго дела был бы обеспечен, и, кроме того, Вы бы доставили здешней публике большое эстетическое наслаждение (у меня никогда не хватает храбрости составлять скучную программу в таком случае, т. к. я нахожу, что нельзя брать деньги зря, когда можно соединить приятное с полезным) и после того, как Полтава Вас аплодировала как историка, Вы бы ей дали случай оценить Вас как беллетриста (помните, Вам муж всегда говорил, что он Вас особенно одобряет в этой отрасли), а мне Вы бы сделали громадное одолжение. Да, Вы согласны, можно на Вас рассчитывать? Будьте так добры ответить мне телеграммой, т.к. пора уже печатать афиши. Надеюсь, что в ней Вы назначите день своего приезда, который мы давно ожидаем с нетерпением и заранее

облизываем себе губы при мысли, что вечером Вы нам
будете читать свою повесть.

Бедная мама поскользнулась в комнатах в Париже и вывихнула себе кисть правой руки, но ничего серьёзного нет, и доктора обещают ей полное выздоровление.

Сердечный привет от нас обоих, с надеждой скоро увидеться.

В. Урусова.

ДИМ. Арх-20581.

Адреса: «Полтавская губ. Миргородский уезд, через
Камышино, в хутор Будаковку, П. А. Малинка, для
передачи Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу
Эварницкому. От Полтавского губернатора князя Николая
Петровича Урусова».

ЛИСТ Ф. М. СВАРИЧЕВСЬКОГО

2.04.1903

Москва - с. Будаківка Миргородського пов.
Полтавської губ.

2 квітня 1903 року
Москва

Друже мій Дмитро Іванович!

Дуже дякую за вісточку. Я, жінка і мої хлопці шлють
тобі і паничеві П[етру] О[лексійовичу] низенький поклон і
жичимо в добрім щасті і весело пострічати і провести
велике свято Христос Воскрес!

Міні дуже тепер тяжко, бо багато праці. Писар мій
зслаб і не може робити, а той Потемків такій дурний, як
старий чобіт. Він язиком так гарно робить, що як
послухаєш, то тільки дивуєшся, що то за розумна людина, і
чого, чого тільки він не зна, а як до діла, то хоч викрути. Ні
тобі тру, ні тобі ну. Ото побув він сім день, нашкодив
чимало паперу, взяв гроші за таку гарну працю, та й потяг
туди, звідкіля прийшов. Скажу тобі, голубе, що то якесь
лихо, а не чоловік. І где тільки він не був і чого не робив, а
так гарно і гладенько бреше, що ні єдне цуценья будаківського
пана того не вдасть: він і миханик, він і коваль, він і музика,
він і кат його зна що. Тьфу, згинь та пропади нечиста сило.
Ще на все те лихо якась баба припленталась до нього. Тільки
прийде до мене писати, а вона тут як тут. Каже, буцім
його сестра, а тільки не знаю з якого боку.

Думаю на цим тижню поговорити та може Бог дасть трохи
відчуняю від тої гаспидської праці. Я і стара дуже зрадли, що
панич здоров. Мій покійний батько бувало каже: «Хлопці,
неньку треба поважати, бо вона для вас мати, а мати для
чоловіка все на світі, а за те бабі віри не йми, бо баба і сорока
ріднісінькі сестри». А ти, старий козарлюго, побачив
спідницю, тай причепився, а причепившись, повірив
підтіпанці, а вона собі байдуже: попацекувала тай забула, що
те пацеківаня вразило і тебе і мене. Бодай їй пикоть

на язиці, лисогірській відьмі, а паничеві в добрім здоров'ї панувати. Дуже міні за тобою скучно...

Спасибі паничеві за подарунок. Скажи паничеві, що як буде в Москві, то щоб побував у мене. Ми всі будемо дуже раді його бачить.

Дай же Боже тобі, мій голубе, щастя і всього, всього, чого собі бажаєш.

Твій Хведь Сварич

Посилку не відібрали, но я думаю, що то якась смакота.

ДІМ. Арх-17868.

Адреса: «м. Камышина Полтавской губернии, а оттуда в с. Будаковку. Его Высокородию Петру Алексеевичу Малинко. Для Д. И. Яворницкого».

ЛИСТ Ф. М. СВАРИЧЕВСЬКОГО

26.12.1903

Москва - с. Будаківка
26/ХП-1903 року, Москва

Дякую тебе, любий мій Дмитро Іванович, за памятку. Не писав до тебе, бо не знав, где ти осів. Ти писав, що побувши ,у пана Малинки, поїдеш у Полтаву, та ще обіцявсь причвалати в Москву.

Я, жінка і хлопці вітаємо тебе і жичимо в добрім здоров'ї і щасті зустріти і провести свята і новий 1904 рік. Я працюю тяжко і світа Божого не бачу за роботою і бігаю як той пес по своїй окрузі.

Дуже я рад, що ти здоров і працюєш для наукової освіти. Шевченко поступив в філармонію, а не маючи грошеньят, бігає, бідолаха, по кацапських збіговищах, грає на нашій бандурі, співає наших пісень, та як співає - скрізь сльози, щоби викрутити яку-небудь копійчину. Тяжка та гірка його доля, а кінець буде ще гірш, бо при такій

роботі не винесе ні яка натура. Не журиться тільки Потемка. Той таке виробляє, що цур йому казати: то жениться і за жінкою буцім бере 50000 карбованців, то будує завод, то побирає за службу 600 карбованців в місяць. По вулиці ходить з панями і панночками в німецькім блискучим капелюсі, а то здибить його таким обшарпанним гольтінякою, що диву дивуєшся; так ось який той Потемка.

Ми всі очікуємо тебе і маємо надію скоро побачити тебе в Москві. Почепи торбу з пирогами, та з горобцями, та шкандибай до нас. Ударимо гарненько пісень.

Крепко обнімаю тебе, мій любий козаче, дай тобі Боже щастя і здоров'я.

Хведір Сваричевський

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Я, в свою очередь, сердечно благодарю за весточку. Ждём Вас, так как Вы обещали приехать после Нового года. Я приготовила очень ловко капусту и хочу непременно Вас угостить. Гончаренки низенько Вам кланяются, Фёдор Яковлевич часто хворает, а кацапка толстеет. Наш зайчик учится в 7-й гимназии, но очень часто болеет, он особенно просит Вам от него кланяться. Петру Алексеевичу наш общий сердечный привет. Как его здоровье?

Еще раз, пожелав Вам, добрейший Дмитрий Иванович, всего доброго, просим не забывать уважающих и любящих Вас Сваричевских.

P.S. Не ругайте, что пишу Вам по кацапській, по малоросійській у меня ничего не вьидет, ведь Вы знаете, что я нимка.

Адреса: « Станция Камышина Миргородского уезда Полтавской губ. Его "Высокородию Димитрию Ивановичу Эварницкому. В с. Будакивку, имение г. Малинко».

ЛИСТ Я. П. ГУЛАКА-АРТЕМОВСЬКОГО

[27].09.1903

Київ — Москва — Комишино

Вибачайте, що я Вас турбую, але се есть справа обшеська и через те я обертаюсь до Вас смилыво.

1. В декабри мисяци мы маемо святкувати 35 лит
музыкальной праці нашого славного баяна Мыколы
Виталіевича Лисенка и думаемо пиднести ему якыйсь
цінний подарунок, котрый вин заслужив давно вид
украинцив, для чого вже зібрано 3600 карбованцив. Сіеи
суммы мало, и через те я и прошу Вас, як що Вы ше не посылалы своей лепты, збирайте миж своїмы знаёмымы, що змога, не цурайтесь и маленькой лепты и шлите си гроши в Кыйив в редакцию Киевской Старыны.

2. Також прошу збирати гроши и на у порядку - ванья
могылы Т. Г. Шевченка — в Каниви. Я згорнув новельчкый
гуртец в Кыйиви, котрый своїм обов'язком мае
пыльнувати за у порядкуванням могылы нашого забутого
Т. Г. Шевченка. Сего року там зроблено уже [схидци] от
Дніпра, аж на гору, а хотилось бы обсадыть усю могылу
барвинком и роскишнымы травами; провесты воду на гору з
Дніпра, щоб поливать могылу и всі грядкы коло могылы, бо
в йони, в кинци могыла так выгора, що сумно навидь
дывытысь; хотилось бы зробыть маленьку прыстаньку на
острови проты могылы, щоб пароходы спынялысь коло неи,
щоб не вставать и не сидать на обшыській прыстани,
котра од могылы стоить на 2 1/2 верстви; хотилось бы
зробыть новельчку купаленьку для прыйизжих гостей, а
також и лодку-шлюбку, щоб можна було в вильный час
поїздыть по Дніпру, в гарну — тыху ничку. Тай багато де
чого треба там зробыть, та грошей нема.

Скільки буде зібрано грошей и що з нымы буде зроблено, в кинци кожного лита — к 1-му октябрия буде послано кожному жертвувателю отчет. Як що гроши будете слать вмисти и для юбилея и для могылы Шевченка, то шлите в кныгарню Киевской Старыны.

Безаковская 14 – Степаненку и укажить сколько и на яку потребу, то юбилейни гроши будутъ здани в Киевску Старыну, и гроши для могылы – мени пид роспыску . Як же гроши прышлете тилько для могылы Шевченка, то шить або в кныгарню Степаненкови , або прямо мени – Кыйив. Кадетскый переулук, № 7, кв. 3. Якову Петровичу Гулак Артемовскому. Гроши ж тилько для юбилея шить в Редакцию Киевской Старыны.

Колы Вы цикавываетесь програмою чествова́ня Лисенка, то я можу Вам звистыть в початку октябрия. Одного дня буде его юбилей, другого дня буде ему обид, и на третій день буде его власный концерт, велычный, з оркестром.

С поважанням до Вас лішаюсь

Яків Гулак Артемовскый

ЛИСТ М. В. РОДЗЯНКА

13.04.1904

Катеринослав - с. Будаки́вка
Миргородського пов. Полтавської губ.
13 апреля 904.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Не думайте, пожалуйста, что я мог быть к Вам невнимателен и невежлив и потому, забыв о Вашем письме, не отвечал на него. Напротив, совместно с Куриловым мы тщательно соображали, как бы устроить Вас наилучшим образом и не лишиться Вас в Екатеринославе ни под каким видом. К сожалению, внезапная болезнь и смерть жены Курилова выбила его совсем из колеи, и до сих пор я ещё не могу с ним сговориться, да к тому ещё прибавилась масса разных неприятностей, которые мне лично надо преодолеть по разным делам. Я все усилия употреблю, чтобы не выпустить Вас от нас, но для этого Вам необходимо приехать сюда, хоть на два дня. Есть такие комбинации, которые на письме передавать трудно, а они были бы подходящи и для Вас, и для нас. Приезжайте поэтому, любый _____

батько-кошевый до нас. Я буду здесь до половины мая. Мы непременно что-нибудь сварганим. Говорю, что буду здесь до половины мая потому, что после этого времени семья будет уже в деревне и я иногда не буду несколько дней в городе, навещая семью.

Итак, до скорого свидания. Крепко жму Вашу руку.

Уважающий и преданный

М. Родзянко.

Адреса: «Почтово-телеграфная станция Камышина. Полтавской губ. Миргородского уезда. Его Высокородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

До листа добавляется записка: «Камышина Полтавской губернии. Пишу подробно.хлопотал о Вашем желании, хотел дать решительный ответ. Родзянко».

ЛИСТ В. О. ГИЛЯРОВСЬКОГО

10.10.1901.

Миргород - Москва

Дорогой Дмитрий Иванович!

Твое письмо получил и сейчас еду в Сорочинцы, чтобы окончательно запротоколировать место рождения Гоголя. Я все-таки меньше ошибаюсь, чем Горленко. Гоголь родился в доме Трохимовского, доктора.

Будь здоров.

Твой Гиляй.

ДИМ, КП – 70587/Арх – 13032.

Адреса: «В Москву М. И. Гиляровской. Столешников переулок, д. Титова, для Д. И. Эварницкого».

ЛИСТ В. О. ГІЛЯРОВСЬКОГО

10.10.1901.

Сорочинці - Москва

Да, Гоголь родился именно в этом самом
ущелевишем доселе флигеле. Что бы ни говорили, это факт!
Доказательства привезу и опубликую.

Твой Гиляй.

ДИМ, КП-70586/Арх-13031.

Адреса: «В Москву, М.И. Гиляровской. Столешников
перулок, дом Титова. Для Д.И. Эварницкого».

ЛИСТ В. О. ГІЛЯРОВСЬКОГО

2.11.1903.

Москва - Камишина
2 ноября

Дорогой друг Дмитрий Иванович!

Бесконечно счастлив, что получил от тебя весточку
и узнал, где ты есть. А я только что вернулся из шляний по
России и получил твоё письмецо. О твоих раскопках много
читал, но я думаю, что всё писанное в газетах, ма-лая часть
сделанного.

Ты один разрыл 45 курганов! 45 поколений создавали
их! Жду не дождусь когда посмотрю твой
Екатеринославский музей! А мы тебя, дорогой, часто
вспоминаем; и теперь сидим за нашим большим столом – и
твое место: где ты читал свои полные украинской поэзии
творения - теперь пустует. И сейчас я, М. И. и Надюша
сидим втроем и вспоминаем тебя.

Вот что ты хвораешь, это не ладно. Кажется мне
придется явиться к тебе чтобы ты посмотрел на меня - и
сразу стал здоров .Помнишь, как говорил нам Л.Н. Толстой?

Книги тебе посланы, но я сам заплатил за пересылку,
это удобнее. Фактуру посылаю. Вчера на Донском обеде, где

я председательствовал, много вспоминали тебя. Харламов много говорил о том, что ты сделал для Украины И так будь здоров, совершенно здоров и весел. Жена и дочь тебе кланяются.

Вот и все.

Твой Гиляй.

Мой сердечный поклон Петру Алексевичу,
которому кланяется также и жена. Писанка его цела!

ДИМ, КП – 70697/Арх – 13042.

Адреса: «Стан, Камышина. Миргород. уезд,
Пол[тавской] губ. Его превосходительству Дмитрию
Ивановичу Эварницкому».

ЛИСТ В. М. ЛЕОНТОВИЧА

13.06.[1902].

Ромодан – Камишна

Любий Дмитре Йвановичу!

Сігодні 13 у 2 часа виїздив стрівати тебе до поїзду, як писав мені ти. Але-ж на превеликий жаль, тебе не було . Не міг відповісти на твого листа, що я дома і чекаю тебе, бо одержав твого листа так пізно (2 дні не був вдома), що відповідь вже не надійшла-б до тебе завчасу. Тепер думаючи, що може через те , що не мав від мене відповіді, ти не їдеш, пишу тобі і дуже прошю завітати таки до мене. Виглядатиму тебе з нетерплячкою,

Цілую тебе і П[етра] Ол[ексіївовича].

Твій В. Леонтович.

ДІМ, КП – 75794/Арх – 15263. Поштова листівка.

Адреса: «Комышня Миргородского уезда Полтавской губ. Е. В. Б. Петру Алексеевичу Малинке для Е. В. Б. Димитрия Ивановича Эварницкого».

Наклеено папірець з написом рукою Д. І. Яворницького: «Письмо українського письменника Волод. Микол. Леонтовича, автора «Per pedis apostolorum».

ЛИСТ В. М. ЛЕОНТОВИЧА

22.06.1902.

Ромодан - Камишина

Любий Дмитре Івановичу!

Шкода було мені, що ти не схотів забігти до мене і на два-три дні – жаль, і на тебе, жаль і на себе, бо певний, що і сам тому винен – не може-ж бути; щоб тільки через те, що місцевість не подобалася тобі. Ти і на так короткий час не схотів заглянути – аже не з місцевістю, а з добрими людьми жити – тай думаю, що тут ще була та причина, що тобі справді [непридатно] було в мене, як ти заїхав уперше, а це для не зовсім здужаючої людини має значіння. Але на цей раз я вже обіцяю тобі, що приладнаю тебе трохи краще, хоч може не зовсім як би у більшій порядженій оселі. Так -же хоч і мав би якийсь неспокій, так невже і не на довгий час. – Невже на це не зважисься? Все-таки сподіватимусь, що ти таки «наберешся козачого духу» і хоч плюнеш до мене у хату, бо хто і зна, як би хотілося почути твоє оповідання. – А до Чикаленка прибігти під той час не міг, бо саме вертався з Київської губ., а у Будаковку хто зна коли вже зможу приїхати, бо тепер я і нездужаю тай час такий, що виїздити з дому хліборобові нелегко. – Як би приїхав ти, то я б розповів тобі, як твоєю» «Божою Волею» селяне зачитувалися та захоплювалися, – щоб ти знав який з тебе брехун, коли ти на себе верзеш, що з тебе «письменник – никчемний».

А як не приїдеши – не напишу тобі про се, бо хоч сім покараю тебе за те, що до мене ласки не маєш. – Напиши про те хоч поки ти у Будаковці будеш, бо може таки, якщо ти такий лихий, що не приїдеши, – я прибіжу. Аже мусив Магомет до гори йти, як вона не схотіла до Магомета.

Ну бувай здоров. Сподіваюся, що ти таки змінеш гнів на ласку і заглянеш до мене хоч на часину.

Волод. Вікт. тобі вклоняється. Поклонися будь ласка
Петрові Олексієвичові.

Чи порахувалася вже з тобою «Київська Старовина» за
«Божу Волю».

Цілую тебе.

Твій В. Леонтович.

1902 р. Іюня 22.

ДИМ, КП – 75801/Арх – 15270.

Адреса: «м. Камышина Миргородского уезда Полтавской
губ., д. Бодаковка. ЕВБ. Петру Алексеевичу Малинко, для
ЕВБ. Димитрия Ивановича Эварницкого».

ЛИСТ П. Я. РУДЧЕНКА (ПАНАСА МИРНОГО)

19.01.1904.

Полтава - Камішна

19 січня 1904 р.

Вельмишановний добродію, Дмитро Івановичу!

Одібрав я Ваш палкий лист, та й ото здивувався. Так Ви в ему мене вихваляете, що якби я не був справді таким мирним, яким себе почуваю і за якого-себе добре знаю, – то, ухопивши Ваш лист у руки, [наче] той бо свий прапор,, загукав би людім щосили: бачите ви, що я таке? Бачите, що про мене кажуть розумні та освічені люде? Начхати мені на вас, та й годі!

Ні, мій голубе. То там мої твори здалися Вам такими любими і так дійшли до серця, що у ему невгасно палає святе огнище щирої любові до свого краю, а в душі жевріє літерацька вдача. Через це Ви наче не хочете вбачати і моїх немалих помилок у мові, і моїх ;щ е більших гріхів у будуванні творів. Або Ви – кажу – не хочете їх бачити, або закриваєте очі на їх, [милуючись] тим,, що от мов якого впливу мусимо ми досягти нашою простацькою мовою. Не криючись скажу Вам, що може у моїх творах і е дещо доладне, може де-не-де проривається і талан. Одже, щоб казати, як Ви кажете, що я

«з певним і великим таланом літерата», то і дуже вже багато сказано. – Мені здається, що кожний, хто щиро любе свій край і так само щиро ж бажає задля его попрацювати, то мусе добутиь того ж самого, чого довелось добути мені. Велика сила – любов, а ще більша - хіть допоможе тому! І Ви, Добродію, не кажіть: «куди ж я годящий? на що я кчемний?» У Вашій повісті «Наша доля – Божа воля» багато і знання народної душі, і блискучого виразу, і легкої та плавної мови, і дотепности звести цеє це до купи, вибудувати тихий захист задля покірної душі. Все це ознаки теж немалого літерацького талану і великий гріх буде, як Ви занехаєте его. Як Ви, .спасибі Вам, завітали до мене, і та почали розказувати про всі ті юродства теж пропації, або краіце-сказати, занациїної сили, які Вам доводилось [стрівати], плентаючись по всему нашоуму краю, то я несказанно радів душею, як Ви хвалилися, що думаєте все те списати. Голубе мій сизий! не одкидайтеся від своєї думки, спишіть теє все; це ж буде ціла епопея, така сама, яку наш Гоголь дав задля руської літератури своїми «Мертвими душами». Хоч я вже не мало прожив на віку, а буду Бога

благати, щоб він задержав мене до того часу, поки мені доведеться прослухати, або прочитати Ваші твори про оті всі юродства занедбані сили наших верхів. Я, як бачите, більш розказую за низи, а Ви розкажіть нам за верхи. Добре?

Цілую Вас аж тричі навхрест, гаряче.

Душею і серцем до Вас прихильний П. Рудченко.

Якщо маєте думку бути в Полтаві, не забудьте і моєї хати. Дуже б мені бажалось прочитати Вам мій замір написати філософську драму, що вилив я в містерії «Спокуса» [зрехопадение], я читав уже раз тут своїм, та їм не зовсім подобалась ся штука, написана на отвлеченнуу тему. Цікаво б Вашого суду почути.

ЛИСТ В. ГОЛИНСЬКОГО

1.09.1900.

с. Пандуровка - Камишина

Почтенный господин Профессор Дмитрий Иванович!

Долго не отвечал я Вам. Простите! Думал так: летом Вы в своей любимой Малороссии, а в сентябре будете дома, тогда и напишу.

Труд Ваш «История запорожцев», т. 1-й я получил. Не знаю, чем отблагодарить Вас за такое внимание.

Могу одно сказать: спаси Вас Бог от всякого зла. Остальные томы я найду в своей благочиннической библиотеке; там есть почти все Ваши произведения.

Прочитал я «Историю запорожцев» и скажу, любите Вы Малороссию. И я, хотя родом северянин, полюбил ее. Да и как не любить ту страну, где жили люди, которые и при недостатках своих и того времени, душой были выше, чем мы - люди почти 20-го века со своими писаными добродетелями.

Читаешь эту недалекую старину и думаешь: счастливы тогда были люди, вольно ж им жилось. Жил - немного ему было нужно; умирал - так же немного беспокоился. Вера и отчизна - все были для него. А теперь... И крестьянин бедствует, и мы грешные, служители алтаря все [...], и пан потерял почву под ногами. Эх, мы!

Прогрессируем! Беру выражение моих прихожанок-западниц, помещиц. Они от прогресса [ищут] спасения миру, ну, вот я так и, говорю. Простите меня, глубокоуважаемый Дмитрий Иванович, что я отвлекаюсь, но когда сидишь целый день дома, и поговорить не с кем. Крестьянин занят, разговоры о хлебе едином. Сходишь раз в неделю к помещицам - там разговоры о прогрессе да о женской эмансипации; к соседу священнику съездишь - там о карбованцах. И всё это - и прогресс, и карбованцы совмещаются. Полный прогресс!

А летом я Вас поджидал; думал, заглянете в наши края.
Крестьяне диковские мне рассказывали, что когда-то
возили Вас. Если судит Бог побывать у нас, сочту за
счастье видеть у себя Вас гостем.

За сим, желая Вам и семье, если она есть, всего доброго,
с глубоким почтением и благодарностью за внимание
остаюсь

священник с. Пандуровки В. Голинский

ДИМ.Арх-12900.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье, Кривой переулок, д.
Бахрушина, кв. 22. Господину

Профессору Дмитрию Ивановичу Еварницкому //
Полт. губ. Камишна».

ЛИСТ М. О. СОЛОВЬОВА-НЕСМЕЛОВА

12.05.1901. Москва – Камишна Миргородського пов.

Полтавської губ.

Мая 12-го дня 1901 г. 2 ч. дня.

Ясновельможный пане добродію Митрій Іваныч!

Дуже печальвалось сердце мое не побачив Вас перед
выездом Вашим на шлях Полтавский. Эпистолю Вашу
душевну получил 9-го мая, – да цветет и весело спивает
Ваша матка – живая Малороссия, друже мой гарненькій!...
Ныне послал Вам в Полтавщину на пана Малинку гранки
набора писанья Вашего «Детские годы паньча Ивасика».
Поскорее вычитайте их и немедленно вышлите мне в
редакцию «Детского чтения», – с 20-го мая надо печатать
в июньской книжке. Три рисунка, намеченных Вами,
художник В. И. Андреев изготвил.

Все, значит, налажено, только буду ждать от Вас
корректур, чтобы выправили и затем уже и печатали.

Дружески обнимаю.

Ваши и. А. Соловьев-Несмелое.

ДИМ, КП – 74792/Арх – 14870.

Спецбланк. Адреса: «Почтовое отделение Камышина,
Миргородского уезда, Полтавской губ. Его В- родию Петру
Алексеевичу Малинке. Для Дмитрия Ивановича
Эварницкого».

ЛИСТ М. О. СОЛОВЬОВА-НЕСМЕЛОВА

7.07.1901. Москва – Камышина Миргородського пов.
Полтавської губ.

Июля 17-го дня 1901.

**Ясновельможный доблестный пан Дмитрий
Иванович!**

Книжки июньская и июльская «Детского чтения» с
Вашим отрывком из повести ныне посланы Вам. Очень рад,
что Вы, друже наш, подали мне, голос и узнаю, что
Вы ещё в Полтавщине в старых козацких куренях
писаряете. До Вас у меня дело есть с доукою, а дело воно
таково: в августе месяце року будет 35 лет, как Дмитрий
Иванович Тихомиров литературно- педагогическим делом
занимается; а по сему имеет быть празднование, и громада
козацкая сотрудников куреня «Детского чтения» решила
выпустить для юношей литературный сборник «На
трудовом пути», сбор с которого чистый пойдет на
стипендии имени Дм. Ив. Тихомирова в учебные заведения
на воспитание сирых детей учителей. И вот куренные коза
ки куреня «Детского чтения» и атаманы-батяки седоусые,
и юнаки

младые присылают и сказы, и стишины, и статьи разные. Полагаем, атаману куренному, славному сказателю о куренях старых, казацких нельзя покидать в таком деле куреня нашего, – атаман же сей и пан ясновельможный Митрий Иваныч Эварницкий, ходивший в походы со всеми кошевыми атаманами, верим приишёт хотя бы небольшое сказанье – в полулист или в три четверти листа печатных, – рассказ или вообще историческую статейку о козатчине и приложит свой портрет кабинетный и автограф, ибо в сборнике все статьи будут печататься с портретами и автографами авторов, самый поздний срок присылки статьи Вашей 12-е августа. Отвечайте мне на сие письмо, милый друг мой.

Крепко жму руку и дружески обнимаю и целую славного сказателя.

Ваш душою эсаул куренной Н. А. Соловьев-Несмелов.

ДІМ, КП – 74793/Арх – 14871.

Адреса: «Почтовое отделение Камышина Полтавской губернии, Миргородского уезда. В деревню Бодаковку». Спецбланк.

ЛИСТ ДО В. П. НАУМЕНКА

22.09.1902.

с.Будаківка - Київ

Вельмиповажний Володимире Павловичу!

Велике Вам спасибі за Ваш щирий та розумний лист. Ви мені неначе світу розкрили і показали мені те, що справді у мене було залишнього у моєму оповіданні. Тепер я усі глави про дяків та їх пияництво відрізнив од инчих і зробив окремно оповідку "У бурсу", яку оце Вам і засилаю. Тільки прошу Вас, як наберете Ви рукопис, то безотмінно висилайте мені набір задля останньої коректури, щоб не було у нас навпослі балачки про всякі помилки. А посилати

будете до Москви, Столешиников пер., контора обя-влений В. А. Гиляровского, мені.

Я оце хворав і сидів у хуторі панича Петра Малинки, а 28-го рушу до Москви. Я тепер зоставив собі тільки 2 часи в університеті, де я читаю курс "Епоха Б. Хмельницького", той то через хворобу випрохав собі дозвіл являтися до університету тільки першого жовтня.

Після Вашого совіту я знов узявся за оповідання "За чужий гріх", повикидав там глави про бурсу, виправив фрази, особшані слова, які Вам не зовсім подобались, додавив кілька нових глав, але все ж таки повісті не скінчив і думаю уже скінчити її у Москві. Тепер у мене більше буде вільного часу, і я буду пильнувати, як би мені краще попрацювати задля української белетристики. Як вийде що-небудь добре, то пришлю Вам, як не вийде – покину. Чую, що і тут у мене мало хисту; єсть тільки одна хіть. Може, як би почав писати замолоду, то навик би, а тепер, як мені уже 47 год, то їй пізненько таки трохи... Так ото ж краще що-небудь таробити, а ніж валятися і нічого не робити.

Ходить же здорові та щасливі.

З повною повагою до Вас

Д. Эварницький.

ЛИСТ ДО В. П. НАУМЕНКА

22.10.1902.

Москва-Київ

1902.X, 22.

Мясницкая, №№ Сытова

А я Вам, вельми шановний Володимире Павловичу, здобув ще двох підписчиків на "Кіевскую старину". Вишліть Ви за цей рік журналу наложеним платежем по 10 карбованців, чи скільки там треба, аж до нового року, ось кому:

Его Преосвященству Епископу Парфению, Тверская ул., Саввинское подворье, Москва.

Священнику от. Василию Суботину, Воздвиженка, дом упураздненного монастыря, Москва.

Думаю, ще двох уговорити, і як уговорю, то зараз же Вам і напишу. Я Вам писав раніше, щоб Ви вислали графу Канкріну, земському начальнику Гаркушевському і председателю управи Бродницькому. Чи Ви висилаєте? Напишіть, спасибі Вам.

Та ще от що: я й досі одібрав од Вас "Моей долі" тільки 50 примірників: ще тоді, як вона виїшла – 25 та оце улітку – 25. Добродій Єфремов, що правив у Редакції замість Вас у це літо, надіслав мені на Камишну 25 відбитків, а про остальні питавсь, куди їх вислати по залізниці, щоб дешевше було пересилати. Я відписав йому – вислати на Опанаса Григоровича Сластьона, у Миргород, де я мав читати публічні лекції". Але добродій Сластьон і по сей день те не одібрав. Так оце я Вас прошу знов – вишліть їх мені у Москву, за що я Вам дуже подякую.

Та ще скажіть мені от що: як праця нашого українського словника, - чи добре посовуєтця вперед Чайченком. Я йому одіслав і свій лексичний матеріал, близько 2000 слів, але звістки од нього ніякої не одібрав.

Я оце дуже хвораю у Москві і хотів би перебратись чи в Київ, чи в Одесу, але ні в Києві, ні в Одесі у мене нема ніякої зачіпки, щоб чим можна було жити там.

Ну, будьте здорові та напишіть мені ще, чи швидко Ви надрукуєте моє "У бурсу,,"?

Усією душею Ваш Д. Эварницькій.

IP НАНУ. Ф. 3. № 64137.

